

ШІ та досудовий порядок урегулювання спорів: Конституція України та нова архітектура доступу до правосуддя

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2026

Дата публікації: 2026-06-02

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/shi-ta-dosudovyj-poriadok-urehuliuвання-sporiv-konstytutsiia-ukrainy-ta-nova-arkhitektura-dostupu-do-pravosuddia/>

Відомості про автора

Берназюк Ян Олександрович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ORCID: 0000-0002-2353-4836
bernaziuk1979@gmail.com

Анотація

Майбутнє штучного інтелекту у сфері правосуддя України, ймовірно, розвиватиметься не через наділення автоматизованих систем функціями вирішення спорів, а через формування конституційно допустимої моделі допоміжного використання ШІ у процедурах, що передують зверненню до суду. Частина четверта статті 124 Конституції України, відповідно до якої законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, може бути одним із конституційних орієнтирів для законодавчого врегулювання таких процедур. Водночас положення цієї ж статті встановлюють імперативні межі, згідно з якими правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, а делегування функцій судів або привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається.

Така законодавча модель має узгоджуватися зі статтею 55 Конституції України, яка гарантує судовий захист прав і свобод людини і громадянина та право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Таким чином, окреслений конституційно-правовий підхід ґрунтується на принципі дихотомії. З одного боку, держава може передбачати обов'язковий досудовий порядок урегулювання спорів. З іншого боку, такий порядок не може підмінити суд, усунути можливість розгляду спору судом або створити непропорційні перешкоди для реалізації права на судовий захист. У такій процедурі ШІ може застосовуватися виключно як допоміжний технологічний інструмент досудового врегулювання спору, оскільки він позбавлений правосуб'єктності та не може приймати самостійне рішення щодо прав та обов'язків сторін.

Такий підхід узгоджується і з практикою Європейського суду з прав людини. У рішенні у справі *Momčilović v. Croatia* від 26 березня 2015 року, заява № 11239/11, Суд визнав сумісною зі статтею 6 Конвенції законодавчу вимогу попередньо звернутися із пропозицією мирного врегулювання перед поданням позову про відшкодування шкоди до держави. Визначальним було те, що така вимога ґрунтувалася на законі, переслідувала легітимну мету процесуальної економії, не позбавляла заявників можливості надалі звернутися до суду та не створювала для них непропорційних перешкод, зокрема з огляду на зупинення перебігу строку давності на час цієї процедури.

Корисним порівняльно-правовим орієнтиром є також рішення Суду Європейського Союзу у справі *Menini and Rampanelli v Banco Popolare – Società Cooperativa*, C-75/16, від 14 червня 2017 року. Розглядаючи питання

обов'язкової медіації у споживчих спорах, Суд зазначив, що така процедура як передумова звернення до суду може бути сумісною з принципом ефективного судового захисту, якщо вона не завершується обов'язковим для сторін рішенням, не спричиняє істотної затримки звернення до суду, зупиняє перебіг строку давності щодо відповідних вимог, не створює витрат або створює лише незначні витрати, дозволяє сторонам припинити участь у процедурі без необхідності доводити поважність причин та не перешкоджає застосуванню тимчасових заходів захисту у випадках, коли цього вимагає терміновість ситуації.

У цьому сенсі ШІ може допомагати особі сформулювати претензію, структурувати факти, відокремити юридично значущі факти від суб'єктивних оцінок сторін, отримати первинну правову оцінку (консультацію), зрозуміти можливі варіанти урегулювання або підготувати проєкт угоди про досудове урегулювання спору. Водночас ШІ не може ухвалювати обов'язкове для сторін рішення щодо спору, визначати умови його припинення без вільного та поінформованого волевиявлення сторін або підмінити судову оцінку. У Керівних принципах Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) наголошено, що здійснення судової влади належить виключно судам, ефективний доступ до судді має бути гарантований, а результати, сформовані генеративним ШІ, не мають обов'язкового характеру (European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence for Courts, CEPEJ(2025)18Final, 19 December 2025).

Ця теза є ключовою для можливої майбутньої української моделі онлайн-урегулювання спорів (Online Dispute Resolution, ODR). Якщо досудова ШІ-платформа лише допомагає сторонам краще зрозуміти спір і добровільно наблизитися до урегулювання, вона розширює доступ до правосуддя. Якщо законом установлюється обов'язкова досудова процедура, її цифрова складова має відповідати конституційним гарантіям доступу до суду. Така процедура не може передбачати обов'язкове прийняття сформованої ШІ рекомендації, наділяти автоматизовану систему повноваженням вирішувати спір або створювати непропорційні перешкоди для подальшого звернення до суду. Досудовий порядок урегулювання спору має доповнювати, а не підминяти судовий захист.

Підхід CEPEJ до доступу до правосуддя виходить із необхідності забезпечення особі реальної можливості заявити та захистити свою вимогу перед незалежним і безстороннім судом, а також отримати належну інформацію та первинну правову допомогу (European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Checklist for Promoting Access to Justice, CEPEJ(2025)16, 5 December 2025). Ці орієнтири доцільно враховувати і під час проєктування цифрових процедур досудового урегулювання спорів: їх ефективність має оцінюватися не лише за зменшенням судового навантаження, а передусім за тим, чи зберігається реальний та ефективний доступ особи до правосуддя.

Тут варто зробити важливе розмежування. Зменшення навантаження на суди є легітимною метою, але воно не може бути самодостатнім критерієм успіху. Якщо система досудового ШІ допомагає вирішити значну кількість спорів, але слабша сторона не розуміє своїх прав, не усвідомлює наслідків угоди або погоджується на невигідні умови під впливом авторитету алгоритму, така ефективність є спірною.

Особливий ризик становить схильність надмірно покладатися на результати автоматизованих систем (automation bias), тобто схильність особи без належної критичної перевірки покладатися на результат, сформований ШІ. У сфері досудового урегулювання це може проявитися у ситуації, коли ШІ повідомляє стороні про безперспективність позову, завищений розмір вимог про компенсацію та оптимальність запропонованої угоди. Для професійного учасника спору такий прогноз є лише одним з елементів правової стратегії. Для особи, яка не має професійної правничої підготовки, він може стати чинником, що спонукає відмовитися від судового захисту. Тому будь-яка сформована ШІ-системою рекомендація має супроводжуватися поясненням її підстав, застереженням щодо обмежень такої рекомендації і чіткою вказівкою про те, що остаточний вибір залишається за людиною, а право на звернення до суду має бути гарантоване.

В оприлюдненому 8 травня 2026 року для консультацій проєкті настанов Європейської комісії щодо застосування обов'язків прозорості, передбачених статтею 50 Регламенту (ЄС) 2024/1689 про штучний інтелект, зазначено, що інтерактивні ШІ-системи мають бути спроектовані так, щоб особа була належно поінформована про взаємодію зі штучним інтелектом. Метою такої вимоги є забезпечення можливості ухвалювати поінформовані рішення та уникати надмірного покладання на результати роботи системи

(European Commission, Artificial Intelligence Office, Draft Guidelines on the implementation of the transparency obligations for certain AI systems under Article 50 of Regulation (EU) 2024/1689 (the 'AI Act')).

Для правників це має практичне значення. Згода на укладення угоди про досудове урегулювання спору, досягнута з використанням непрозорої автоматизованої процедури, може викликати сумнів щодо свободи та поінформованості сторони. Якщо особа не знала, що рекомендацію сформував ШІ, не розуміла, на яких даних вона ґрунтувалася, або помилково сприйняла її як офіційну позицію суду, виникає питання про справедливість процедури та дійсність поінформованого волевиявлення сторони. У досудовому урегулюванні прозорість є не технічною властивістю системи, а процесуальною гарантією.

Не менш важливою є пояснюваність. Коли ШІ пропонує проєкт угоди про досудове урегулювання спору або прогнозує перспективи судового розгляду, сторона має розуміти, які факти враховано, які джерела права використано, чи релевантна судова практика, які припущення закладені в модель і які обмеження має результат. У настановах СЕРЕЖ використання генеративного ШІ у сфері правосуддя пов'язується з вимогами прозорості, простежуваності, пояснюваності, правової визначеності та ефективного людського контролю (European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence for Courts, CEPEJ(2025)18Final, 19 December 2025). У досудовому урегулюванні використання непрозорої ШІ-системи є ризиковим, оскільки її результат може істотно впливати на переговорну позицію сторони, яка має менші інформаційні, фінансові або професійні можливості.

Необхідною гарантією є також право особи вимагати перегляду людиною будь-якого результату, сформованого із застосуванням ШІ, якщо такий результат вплинув на перебіг досудової процедури або запропоновані умови урегулювання спору. Законодавча модель має визначати порядок подання заперечень, доступу до інформації про використання ШІ, виправлення помилкових даних та відшкодування шкоди, заподіяної неналежним функціонуванням відповідної публічної системи.

Цифрові технології самі собою не забезпечують рівного доступу сторін. Дані Financial Times / Focalddata свідчать про суттєвий розрив у використанні ШІ: понад 60% високооплачуваних і досвідчених фахівців використовують ШІ щоденно, тоді як серед менш оплачуваних працівників цей показник становить лише 16%; також зафіксовано відмінності у застосуванні технології залежно від гендерного аспекту (Financial Times, High earners race ahead on AI as workplace divide widens, 23 April 2026). Хоча наведені дані стосуються ринку праці США та Великої Британії, вони вказують на загальний ризик цифрової нерівності, який має бути врахований і під час проєктування систем досудового урегулювання спорів, оскільки професійні учасники масових спорів можуть мати суттєво ширший доступ до спеціалізованих ШІ-інструментів, ніж інші суб'єкти.

Тому публічно адміністровані ODR-платформи, у тому числі створені для потреб системи доступу до правосуддя, мають бути спроектовані так, щоб забезпечувати фактичну доступність процедури та не поглиблювати інформаційну чи цифрову нерівність сторін. Інакше досудове урегулювання перетвориться на механізм тиску в умовах процесуальної нерівності сторін, де учасники з більшими фінансовими, інформаційними та професійними можливостями отримують додаткові переваги, а інша сторона - менші можливості для ефективного захисту своїх прав. Саме тому технологічна архітектура доступу до правосуддя має включати просту мову, безоплатні базові сервіси, доступність для людей із низькою цифровою грамотністю, підтримку осіб, які перебувають у вразливому становищі, доступ до кваліфікованої правової допомоги або консультації фахівця, а також гарантовану необов'язковість рекомендації, сформованої ШІ-системою.

В Україні вже створені певні передумови для такого підходу. UNESCO у звіті про готовність України до ШІ фіксує наявність важливих політичних і стратегічних документів: Концепції розвитку штучного інтелекту 2020 року, AI Regulation Roadmap 2023 року, White Paper on AI Regulation 2024 року та WINWIN Digital Innovation Strategy 2030. Водночас у Звіті наголошено на потребі сталого управління (врядування) у сфері ШІ, інституційної координації, прозорості, захисту даних, підзвітності та підходу, заснованого на правах людини (UNESCO, Ukraine Artificial Intelligence Readiness Assessment Report, 2026). Для сфери правосуддя це означає, що впровадження ШІ має здійснюватися на основі належного нормативного, інституційного та технічного забезпечення, із попередньою оцінкою ризиків для прав людини.

У цьому зв'язку особливо цінними є Методологія HUDERIA Ради Європи та розроблена на її основі модель контекстного аналізу ризиків COBRA. Ці інструменти пропонують структурований підхід до оцінки ризиків і

впливу ШІ-систем на права людини, демократію та верховенство права, включаючи контекстний аналіз, залучення заінтересованих сторін, оцінку наслідків, план пом'якшення ризиків та циклічний (повторюваний) перегляд протягом життєвого циклу системи (Council of Europe, HUDERIA Methodology, approved by the Committee of Ministers on 26 February 2025; HUDERIA Model: Context-Based Risk Analysis (COBRA) Resources, approved by the Committee of Ministers on 25 February 2026). Для ODR це означає, що запуску платформи має передувати оцінка ризиків для прав людини, демократії та верховенства права.

Навіть після позитивної оцінки ризиків така платформа не повинна одразу запроваджуватися як загальний обов'язковий механізм. Доцільним є її поетапне впровадження через пілотні проекти з визначеними показниками доступності, точності, недискримінаційності, задоволеності користувачів та впливу на реалізацію права на суд. Якщо система не демонструє об'єктивного поліпшення доступу до правосуддя або створює нові ризики, має бути забезпечена можливість її перегляду, обмеження або припинення використання.

HUDERIA також важлива тим, що розглядає ШІ як соціотехнічну систему. Ризики залежать не лише від коду, а й від правового, соціального, економічного та культурного контексту. Одна й та сама ODR-система по-різному вплине на банк, страхову компанію, споживача, військовослужбовця, внутрішньо переміщену особу або людину без стабільного доступу до Інтернету. Саме тому майбутнє досудового ШІ в Україні має враховувати можливу соціальну нерівність.

Особливо обережним має бути використання таких процедур у публічно-правових спорах. У спорі із суб'єктом владних повноважень ШІ-система не може пропонувати варіант урегулювання, який виходить за межі компетенції відповідного органу, допускає відступ від імперативних вимог закону або фактично підміняє перевірку законності адміністративного акта укладенню угоди.

Ще один новий виклик - перехід від ШІ-асистентів до ШІ-агентів. Українські рекомендації "Від ШІ-асистентів до ШІ-агентів" наголошують, що агенти можуть взаємодіяти із зовнішнім середовищем через API, державні реєстри, корпоративні бази, фінансові сервіси та облікові записи користувачів; серед ризиків названо несанкціонований доступ до даних, витік конфіденційної інформації, ініціювання операцій і каскадне поширення помилки через пов'язані системи (Міністерство цифрової трансформації України, Від ШІ-асистентів до ШІ-агентів. Рекомендації з відповідального використання систем штучного інтелекту для публічного та приватного секторів, квітень 2026).

У сфері досудового урегулювання це особливо чутливо. Асистент лише відповідає на запит або резюмує документ. Агент може самостійно збирати інформацію, формувати претензію, пропонувати переговорну стратегію, комунікувати з іншою стороною, змінювати проект угоди або передавати дані до іншої системи. Такий рівень автономності потребує чітко визначеного обсягу дозволених дій і доступів, фіксації операцій системи, попереднього погодження людиною дій, здатних вплинути на права чи обов'язки сторін, а також можливості негайного припинення автоматизованого процесу.

Окремої уваги потребують конфіденційність, адвокатська таємниця, персональні дані та інша інформація з обмеженим доступом. Етап досудового урегулювання часто містить найбільш чутливу інформацію: переговорні поступки, слабкі місця доказової позиції, комерційну таємницю, персональні дані, медичні, сімейні або фінансові обставини. Практична настанова Верховного Суду штату Вікторії щодо використання ШІ учасниками суду застерігає, що учасники процесу не повинні вводити конфіденційну або чутливу інформацію до публічних ШІ-інструментів; юристи мають дотримуватися обов'язку збереження конфіденційності клієнта, а при використанні закритих систем - перевіряти умови приватності, безпеки та обробки даних (Supreme Court of Victoria, Practice Note SC Gen 25 – The Use of Artificial Intelligence by Court Users, 14 May 2026).

Це правило має стати базовим для українських ODR-систем: принципи захисту даних і безпеки, закладені на етапі проектування системи, мають бути обов'язковими умовами її використання у сфері досудового урегулювання спорів. До загальнодоступних ШІ-систем не повинні вводитися матеріали спору, які містять персональні дані, адвокатську таємницю, іншу охоронювану законом таємницю або службову інформацію, якщо такі відомості попередньо не вилучено чи належно не знеособлено і якщо відсутні достатні правові та технічні гарантії їх захисту. У цьому сенсі CEPEJ обґрунтовано рекомендує рух від загальних інструментів великих технологічних компаній до спеціалізованих локальних моделей або розгортань із суверенним

контролем над даними та інфраструктурою (European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence for Courts, CEPEJ(2025)18Final, 19 December 2025).

Загальноєвропейська ціннісна рамка також задається Рамковою конвенцією Ради Європи про ШІ. Вона спрямована на те, щоб діяльність протягом життєвого циклу ШІ-систем була сумісною з правами людини, демократією та верховенством права; Конвенція не створює нових прав, а забезпечує ефективне застосування вже чинних міжнародних і національних стандартів до викликів цифрової епохи (Council of Europe, Explanatory Report to the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, CETS No. 225, Vilnius, 5.IX.2024). Україна підписала цю Конвенцію 15 травня 2025 року; після її ратифікації відповідні стандарти становитимуть міжнародно-правову рамку для України. Уже на етапі формування державної політики у сфері ШІ ці стандарти доцільно враховувати як орієнтир для побудови правозахисної моделі досудового урегулювання спорів.

Висновки

Майбутня українська модель ШІ у правосудді може будуватися на трьох рівнях. Перший – конституційний, згідно з яким правосуддя здійснюють виключно суди, а ШІ не може бути носієм судової влади; другий – процесуальний, який передбачає, що законом може бути визначений досудовий порядок урегулювання спору, однак він не повинен блокувати реальний доступ до суду; третій – технологічний і правозахисний, відповідно до якого ODR-системи мають бути прозорими, пояснюваними, безпечними, підконтрольними людині та придатними до незалежної перевірки, а особі має бути гарантована можливість заперечити проти результатів або наслідків їх використання.

Частина четверта статті 124 Конституції України може бути одним із конституційних орієнтирів для створення належно врегульованого механізму раннього урегулювання спорів із допоміжним використанням ШІ. Її зміст полягає не в заміні суду досудовою процедурою, а в можливості законодавчого визначення такої процедури за умови збереження реального та ефективного доступу до суду. ШІ здатен посилити цей механізм лише тоді, коли він залишається допоміжним інструментом і не набуває функцій самостійного вирішення спору.

Завдання правосуддя майбутнього передбачає побудову такої системи, в якій технологія допомагає людині краще зрозуміти свої права, правові та фактичні переваги й ризики своєї позиції, можливості урегулювання спору та наслідки відповідної угоди. У ситуації, якщо компроміс неможливий або несправедливий, особа повинна мати реальну та ефективну можливість звернутися до суду.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРОЗОРОСТІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Під час підготовки цієї публікації інструменти штучного інтелекту використовувалися як допоміжні засоби для структурного редагування, мовно-стилістичного вдосконалення тексту, перевірки логічної послідовності викладу та формування альтернативних редакцій окремих фрагментів. З урахуванням підходу GAIDeT (Generative AI Delegation Taxonomy) [15] таке використання мало асистивний характер і не охоплювало визначення концепції дослідження, правову оцінку джерел чи формулювання остаточних висновків.

Концепція дослідження, правова інтерпретація національних і міжнародних джерел, аналіз практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, доктринальні висновки й остаточна редакція тексту належать авторам. Усі результати, отримані за допомогою інструментів штучного інтелекту, були перевірені, критично оцінені та прийняті або відхилені автором.

АВТОРСЬКА ПРИМІТКА

Ця публікація є авторським науково-аналітичним матеріалом і не є офіційною позицією Верховного Суду чи будь-якого іншого державного органу. Її підготовлено за результатами аналізу положень Конституції України, практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також документів Ради Європи, СЕПЕЖ, Європейської комісії, UNESCO та інших джерел, присвячених використанню штучного інтелекту у сфері правосуддя та досудового урегулювання спорів. Наведені оцінки, узагальнення та висновки відображають наукову позицію автора, мають дискусійний характер і не замінюють самостійного ознайомлення з первинними джерелами. Викладені міркування не є правничою консультацією і не можуть розглядатися як офіційне тлумачення норм права.

Список використаних джерел

1. Берназюк Ян. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spiivpratsi-u-rotsi-sh%D1%81ho-mynuv>
2. Берназюк Ян. Наукові надбання як основа для наступних кроків на шляху інтеграції штучного інтелекту в систему правосуддя <https://so.supreme.court.gov.ua/news/949/naukovi-nadbannia-ia-k-osnova-dlia-nastupnykh-krokv-na-shliakhu-intehratsii-shtuchnoho-intelektu-v-systemu-pravosuddia>
3. Берназюк Ян. Цифрова ера правосуддя: роль ШІ у забезпеченні єдності судової практики в Україні <https://so.supreme.court.gov.ua/news/986/tsyfrova-era-pravosuddia-rol-shi-u-zabezpechenni-iednosti-sudovoi-praktyky-v-ukraini>
4. Берназюк Ян. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду // Слово Національної школи суддів України. – 2024, № 2(49), С. 16-35 https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf
5. Берназюк Ян. Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя // Юридична газета. № 4 (792). – С. 16-18. <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/era-shi-y-rol-verhovnih-sudiv-u-cifrovii-transformaciyi-pravosuddya.html>
6. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence in the Ukrainian Judiciary: Charting the Course Under the Digital Gavel <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-in-the-ukrainian-judiciary-charting-the-course-under-the-digital-gavel>
7. Bernaziuk Ian. Benchmarking Justice: Can AI Uphold the Rule of Law? <https://law.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Rule-of-Law-and-AI-Challenges.pdf>
8. Берназюк Ян. Правосуддя майбутнього: збереження незалежності та людяності в еру ШІ https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/161.%20Future_justice_independent_humane%20AI-era_bernaziuk%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE.pdf
9. Берназюк Ян. Межі втручання у приватне життя в умовах загроз національній безпеці: стандарти і виклики для правосуддя https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/135.%20Limits_of_Interference_Private_Life_under_National_Security%20Threats_bernaziuk.pdf
10. Берназюк Ян, Фонова Олена. Правосуддя 2035: між правом і кодом. Випуск № 18 подкастів НШСУ https://youtu.be/UlghLhHV8os?si=nCpvAl5p5KP3tY_G
11. Bernaziuk Ian Integration of AI into the Justice System of Ukraine: Normative Boundaries, Technological Sovereignty, and Case-Law https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/182_Integration_AI_into_Ukraine%E2%80%99s_Justice_System_bernaziuk.pdf
12. Bernaziuk Ian Educational and Practice-Oriented Initiatives: Preparing the Judiciary of Ukraine for the Age of AI https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/183_Preparing_Ukrainian_Judges_for_AI_bernaziuk.pdf
13. Берназюк Ян. Примирення та медіація як інструменти ефективного захисту в адміністративному судочинстві https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/184_Conciliation_mediation_effective_remedies_bernaziuk.pdf
14. Bernaziuk Ian Sovereign AI: From a Technological Idea to a Matter of State Resilience <https://constitutionalist.com.ua/sovereign-ai-from-a-technological-idea-to-a-matter-of-state-resilience>
15. Suchikova, Y., Tsybuliak, N., Teixeira da Silva, J. A., & Nazarovets, S. GAIDeT (Generative AI Delegation Taxonomy): A taxonomy for humans to delegate tasks to generative artificial intelligence in scientific research and publishing. Accountability in Research. DOI: <https://doi.org/10.1080/08989621.2025.2544331>

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)